

A MAI FALUMŰVELÉS

AFALUMŰVELÉS komoly, kitartó, céltudatos, folytonos tevékenységet és összefogó vezetés melletti munkát jelent. Területe nem érzékelhető, de nem is érzékeltethető: egyéni és főleg lelki tevékenység mindkét részről, melynél a falu lelkének összetevői is külön lelkiséget képviselnek és a faluművelő is külön lelki világot jelent. Eme különböző lelkiségnek tartalmi differenciálódottsága mellett forma tekintetében a faluművelés első és legfontosabb feltétele annak észrevétlensége, a munka névtelensége és minden nagyhangú reklámtól mentessége, tartalom tekintetében az irányok helyes megválasztása mellett a propagált céloknak a meglévő eszközökkel való megvalósítási lehetősége, továbbá az elérendő cél abszolút biztos értékessége; lelkiség tekintetében az eredményben való feltétlen hit, a munka átélése és következetesség a jó példaadásban.

Bátran megállapíthatjuk, hogy a mai faluművelés terén sokan vannak a hivatottak; de kevesen a választottak. Hivatott volna arra a gyermekek körében a tanító, a felnőttek körében a jegyző és a pap. Eme két utóbbi faluvezető faktor között a terület, lelkiség! és gazdasági területre ideálisan oszlik meg. Nehogy azonban azt higgyük, hogy a faluművelők sorát ezzel a felsorolással kimerítettük. Ezek a hivataluknál fogva hivatottak; a lelkileg is kiválasztott faluművelők közé kell számítani mindazokat az emelkedett gondolkodású, szélesebb tudású és látókörű, főleg falulakó egyéneket, akik a faluművelő munkára hajlamosak, ügyszeretetük révén saját lelkiségük alapján alkalmasak és azok a választott faluvezetők közül az eredményes faluművelés egyik legelső kellékével: a falusi tömegek rokonszenvével, a falu összessége bizalmával rendelkeznek.

Nem céлом ezen cikk keretében a hivatott faluművelő lélektani rajzát nyújtani, sem faluművelési, egyrészt tömeglélektani, másrészt egyéni lelkiségi problémáknak és a mindkét oldali lelkiség vonzó és taszító elemei találkozásán alapuló eredmények és eredménytelenségekben nyilvánuló jelenségek okainak boncolgatása, inkább a vezető gyakorlati problémákat, módszereket és eredményeket szándékozom bemutatni.

A faluművelés általában nem az egyének különböző lelkiségei egy alapra való hangolását, nem az egyén veleszületett ösztönei ferdén vagy sehogy való elhajlását akarja egy irányba terelni, hanem a tömeget alkotó falulakóknak kollektíve jelentkező egyező tulajdonságait, néze-

teit bizonyos lelki, gazdasági, erkölcsi, fejlesztésre, javításra, irányításra, emelésre szoruló felfogását szándékozik javítani: vagyis a falu szellemét kívánja művelni.

A mai faluművelési munka, annak módszerei és eredményeivel a gyermekek és felnőttek két csoportjára oszlik. Ezen két főcsoportnak a módszerek tekintetében is egyezők az eszközei, mint pl. szemléltetés a gyermekeknél, gyakorlati bemutatás a felnőtteknél; az eredményei is egyezők: a kísérletezési ösztön kifejlődése a gyermekeknél és az utánzás a felnőtteknél. Ez utóbbiban az érdekesség az, hogy általában a pedagógia egyéb terein az eredmény fordított: a gyermek utánoz, a felnőttél éled fel a kísérletezési, illetve a megbizonyosodási ösztön. A faluművelés körében az elmélet a gyermek kísérletezési ösztönére hat, felnőttet csak a mások által végrehajtott kísérletnek bizonyított gyakorlati eredménye buzdít követésre. Magyar népünk konzervatív-nak nevezett természete ennek az oka.

A gyermek ébredező érdeklődésének felkeltője, zsenge agymunkájának edzője a tanító és színhelye a mindennapos iskola.

A falusi tanító személyénél kell elsősorban megállnunk. ő az első állomás, sorrendben az első hivatott faluművelő. Ő ez első művelt fő, aki előtt a falu jövő szellemének hordozója, a gyermek, úgyis mint egyén, úgyis mint tömeg együtt — jövőnk alkotó eleme megjelenik, az iskola egyben az egyetlen intézmény is, mely a művelés céljából ezen zsenge anyagot kötelezően, a törvény szigorával kényszeríti keretek közé.

A falusi tanító faluművelési tevékenységét sok minden körülmény befolyásolja: az általános, minden falusi tisztviselő tekintetében fennálló követelmény az egyéni rátermettség elsősorban. Az egyéni rátermettség hiányában a faluművelés tekintetében az eredmény semmivel egyenlő, legfeljebb a faluművelés hivatalos formája, az iskolán kívüli népművelési tevékenység statisztikája nyomán ébreszt a papíreredmények láttán csalóka és túlzott örömet a falubarátokban.

A különös körülmények közül csupán a főbbek fölemlítésére szorítkozom. A lelki feltételek tekintetében a tanítóképzésnek mindinkább a gazdasági irányban való elmélyülése öröndetesen javítja a lelki előkészítést: a falusi földművelő ember munkájának a megismerését és ezen túl a parasztember gondolkodásához való közeledésen át annak egyéni osztályozását, így annak megbecsülését. Viszont a tanítói állásnak és betöltőjének a falu parasztlakossága általi megbecsüléséhez nagyban hozzájárul a tanító egyéves önkéntesi szolgálata és az elérhető tiszti rangja. Éppen ezért káros az újabb retrográd hivatalos irányzat e tekintetben. Káros a faluhoz, illetve a helyhez kötöttség és a faluval érzés tekintetében a tanítói kar szolgálati viszonyának vegyes mivolta. Az állami és társulati tanítói karnak a falusi gazdákkal úgyszólván minden lelki kapcsa hiányozván, ezen résznek igazán csak a legkiválóbbjai azok, akiknél ez a munka viszont külön lelki szükségletkielégítés, s akik gyakran egészen kimagasló tevékenységet fejtenek ki, mint pl. a pilisi népfőiskolánál is. A nagy tömeg munkája csakis a statisztikában játszik szerepet. A községi tanítók munkája a legintenzívebb, a jegyzővel való szoros kapocs miatt, ez a létszám azonban, az ilyen tisztajellegű iskolák száma következtében, elenyésző.

A tanítói kar nagyobb tömegét felekezeti iskolák adják. A felekezeti tanítók alkotják a hivatott faluművelők tömegét, kiknél viszont a faluhoz kötöttség is, a falukökhöz kötöttség feltétele is adva van, azonban nincs benne nagy köszönet: ezek jórészenek az iskolaszékekhez való viszonyát a javadalmi tartozások körüli áldatlan harcok mérgezik meg. Bár a készpénzjavadalmuk nagyrésztét képező államsegélyt havonta kézhez kapják, azonban kezdő javadalom 10%-ának és lakbérnek szolgáltatására az iskolafenntartó felekezet köteles. Nem ritka az olyan tanító, akinek fenntartója javadalma ezen töredékével egy, sőt több évre is adása, nem ritka az 1000—2000 P-s, sőt ezen felüli követelés is, melyért a tanító a papot, iskolaszék elnökét és a pénztáros-gondnokot állandóan zaklatja: a családos és gyermekeit házon kívül tanítató szülő a legtöbb esetben reá is kényszerül a zaklatásra. Ismerve azt a mindinkább terjedő falusi közhiedelmet, mely a felekezeti adózást mindinkább feleslegesnek vagy legalább is másodrangúnak tartja, továbbá a tanító állandó zaklatása következtében az adószedésre elindult parasztember, felekezeti gondnok azon érvelését is, hogy az adót csak a tanító követelése kielégítésére kénytelen behajtani — felesleges a tanítóval szemben nagyon sok helyen jelentkező ellenézés okait tovább firtatnunk, de felesleges ezzel szemben a tanító lelkesedése hiányának az okát is kutatnunk. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy a faluművelés hivatalos intézménye, az iskolán kívüli népművelés, munkájában résztvenni kényszerült tanító munkája még a politikai község részéről is díjazatlanul marad, mert a községek tömegének a háztartásában ezen célra az adóalap 0,5%-a irányozható elő csupán, ami a dologi kiadásokat sem fedezi: szível-lélekkal résztvevő tanítónak a faluművelés terén való munkálkodását egyedül csak legyűrhetetlen lelki szükségletérzése biztosítja.

A falusi tanító a faluművelés terén dolgozik, illetve nyílik részére kötelező és önkéntes lehetőség: 1. a mindennapi elemi iskolaköteles gyermekek tanítása, 2. a heti egy-két délután járó ismétlőköteles serdülőifjúság oktatása, 3. a leventaköteles ifjúság kiképzése és 4. az iskolán kívüli népművelés terén a felnőttek ismeretének bővítése során. Mindegyik terület más és más képességeket kíván, mindegyik más és más követelményekkel lép fel a tanítóval szemben.

Az elemi iskolakötelesek tanításánál különösen az 5—6. elemi osztály tantárgyai fontosak; az ezen osztályok 10—12 éves korú tanulóiban fejlődő és nyiladozó szemlélődő készségek teszik az anyagot főleg alkalmassá. A szülőföld és honismeret tárgykörnek a terepen folyó tanításánál, különösen a földműves szülők foglalkozásának a szépségei, egészségi előnyei, a munka megbecsülése, annak eredményei megmagyarázása, a termelési tényezőkre való rávezetés, azok fokozásának és piacozásának lehetőségei, a piacos termelvények fajtái és előnyei; a számtan tanítása során a piacozás körében: fillérekből hogyan adódik össze a pengő, a piaci példák alapul vételével tett számítások, az értékesítő szövetkezetek előnyei, pl. a napi rendszeres tejszállítási mennyiség, ár egybevetésével a havi leszámolásig vezetett és a falusi termelő minden napján adódó, az egyes családokban a tanuló által megadott adatok alapján megkonstruált példák, a gyermek érdeklődésének a fel-

keltésére mind felette alkalmasak, fantáziáját felette nevelik és csodálatos gyakorlati eredményekhez vezetnek. Az új népiskolai tanterv eredményeit vizsgálva, nagy kár, hogy évtizedekkel ezelőtt nem látott napvilágot, s roppant érdekes megfigyelni hogy ezen, a család gazdálkodásából vett példák mellett, a gyermek munkája — játéka — köréből vett példák neki nem szimpatikusak többé.

A gyermeknél már jelenlevő fantáziája, felkeltett érdeklődése, tovább nevelése, gyakorlati kérdésekkel való megtöltése és kielégítése céljára, sajnos, az ismétlő iskola heti egy, esetleg két délutáni elfoglaltságával nem elegendő. Nagyon elenyésző számnál marad meg a kiváló tanító által felkeltett érdeklődés, mert a továbbképzésre hivatott ismétlőiskola ideje nagyon kevés az előírt közismereti tananyag mellett a szinte korlátlan lehetőségeket nyújtó gyakorlati anyag bemutatásához. A gazdasági ismétlőiskolák felett a népiskoláknak 8 osztályúvá leendő fejlesztési kötelezettsége meghúzza a lélekharangot, de sajnos, az elvi megállapításon túl még nem jutottunk, pedig kizárólag csak ezen törvény mielőbbi tényleges végrehajtása lenne az egyedüli célravezető, olyan novelláris módosítással, mely szerint a 7.—8. osztály kizárólag községi jellegű iskolatípussá válna, a gyakorló terület megszerzésére a községek kisajátítási jogot, a berendezkedésre hosszúlejáratú kölcsönt nyernének és ezen községi iskolák tanítói állásaira csak a gazdasági továbbképzésben részesült tanerők lennének alkalmazhatók.

A gazdasági ismétlőiskolák nem nevelik ma a szükséges keretekben tovább az ifjúságot, annak felkeltett érdeklődését nem elégítik ki. Az a néhány eset, ahol a gyakorló területen ezen iskolák növendékei ezen előírt szorgalmi időn túli tevékenységgel egyéni kísérletezést végeznek, ritkaságuk folytán alig vehetők számba.

Az iskolát elhagyott férfifiatalság továbbképzését szolgálja a leventekiképzés is. A tanító itt újból, mint a község által szerényen díjazott leventeoktató jelentkezik. A leventeoktatás körében a gazdasági képzés azonban már nem nyert helyet, itt inkább a jellemképzésen volna a hangsúly, mely munka a sportkiképzési irányok elmélyülése óta mindössze a téli időben heti 1—1 tanórára korlátozódik.

A leventekiképzés általában más irányban ért el nagy eredményeket és ezt éppen nem szabad lekicsinyelnünk. A leventeintézmény a falusi férfifiatalság fegyelemre szoktatásával 10 év alatt szemelláthatóan megváltoztatta már a falusi tömegösszejövetelek és multságok képét. Olyan helyeken, ahol éppen a bicskázó közhangulat miatt évente csak egy, csak csendőrrel agyonspékelt táncmultságra adott a hatóság engedélyt, ahol halált okozó súlyos testi sértés mindennapi volt és a népmultság emberhalál nélkül soha nem zárult: a játékos bicskázás is eltűnt. Nem bizonyíték ezen megállapításom ellen azon körülmény, hogy napilapjainknak, különösen a nyári időszakban, állandó rovata még a halálos bicskázást virtuskodások leírása: a leventeintézmény azzal, hogy egybekényszeríti vallásfelekezetre való tekintet nélkül azokat, akiket a falusi felekezeti iskolák még a játékban is elválasztottak, ott egymást megismerik, ott egymással versenyre nevelve, a virtuskodást más irányba tereli, a fiatalságot az egymás mellett való éléslről más fogal-

akkal, pl. a bajtársiasság kötelességével ismerteti meg, a jobbakat külön-külön szempontokból osztályozva, külön-külön csoportosítja, majd az egyeseket ezen csoportok között váltogatja az esetleges újabb eredmények vagy az oktatás szempontjai szerint: fel nem mérhetően hozzájárult a falu műveléséhez. A felületes szemlélő legfeljebb a kimértebb, fegyelmezett, vagy rendetlen megjelenésből ítélhet, kialakult helyes véleményt alkotni azonban csak az tud, aki maga a falu szelleme alakulását több évtizeden át figyeli és így az összes körülmények mérlegelésére képes. Ha a községeknek a leventegyakorlattól távolmaradottakat illető tízéves mulasztási statisztikáit vizsgáljuk, viszont bent élünk abban a gyűlölködő atmoszférában, mely a leventeintézményt fogadta, az előbb nem ritka 60%-os mulasztási hányadnak a 0—i%-ra való javulásában a falu szellemének e téren való nem remélt javulását ismerjük fel.

Az iskolát elhagyott fiatalságnak a leányokból álló része az, amely a faluművelés terén lemaradt. A kérdés égető sebe faluművelésünknek, amelyet az illetékesek is már jó néhány éve felismertek. A 12 éves leány képzése az elemi iskolai kötelezettség megszűntével megáll. Itt ütközik ki leginkább az ismétlőiskolai oktatás legfőbb hiányossága. A falusi leány testi és szellemi fejlődése a fiúkénál is fokozottabb oktatótevékenységet kíván. Ez sürgeti legfőképpen a nyolc osztályú elemiiskolának a fenti formában, tanítónők feles oktatói arányban való alkalmazásával, való felállítását. A falusi asszonynépet szoktuk a falu szelleme hordozójául megjelölni és ez éppen — sajnos — képzetlenségén alapul. Tudás híján egyedüli tekintély előtte a rokonsági vénasszonyok tanácsa, akik a házastársak külön ágját erkölcstelenségnek, a fürdőkádat (fürdőszobáról még nem szólva) egyrészt vagyonpusztításnak, másrészt az elpuhult dologkerülés kiirtandó eszközének tartják. A nyolc osztályú elemi iskola nélkül lehetetlenség az asszonyi háziiparnak széles körben való felelevenítése: — egy fontos szempont a sok közül. Az asszony a falusi családban teljesen a „fele“-ség szerepkörét tölti be, munkástársa a termelő munkában a férjének, emellett a gazdasági munkában a fiatal szarvasmarha, sertés és aprójószág gondja teljesen az övé a háztartás és gyermeknevelés gondján kívül. Erre a fontos hivatásra való felnevelés a tanulatlan, babonás, szűklátókörű öregasszonyokra marad, akik, tudjuk, az egyke legrettenetesebb terjesztői.

A falusi leányok továbbképzése így az iskolán kívüli népművelés körébe toródik át. Ennek körében van nagyon elvétve alkalom anyagilag kellően megalapozott háziipari ki- és továbbképző speciális tanfolyamok tartására, azonban nagy általánosságban egyrészt a községi háztartások vérszegénysége, másrészt a tanfolyamokon való részvétel kötelezésétől való irtózás tör meg minden jóakaratot. Általános jelenség az, hogy a falusi leányokat a népművelődési előadások, film és egyéb szórakoztató részei érdeklík csupán, náluk a komoly tanulniakarás utáni vágy teljesen hiányzik. A mai elemioktatás keretében pedig az érdeklődés, az önálló elgondolások nyomán a kísérletezés utáni vágy felkelése éppen a leányoknál a legeredményesebb. Minden, ami a kerti gazdálkodás, az aprójószág körüli eljárásokat és jövedelmezőséget illeti, minden előítélet nélkül nagyon leköti az érdeklődésüket, különösen ha

tanítónő foglalkozik velük, már az 5—6. osztályban is: fokozottan nagyobb és maradandóbb eredményeket ígér a 7—8. osztályban elmélyülő szakoktatás, és már érettebb, 14 éves korban a tanítónővel szemben feléledt szimpátia nyomán, esetleg valami új félhivatalos leánycsoportosulás keretében elmélyíthető kapcsolat, ami ma teljesen hiányzik.

A falu művelése során a felnőttekkel való foglalkozás az a széleskörű munkatér, mellyel ma is, bár nagyon elvétve, szép eredményeket látunk. A csanaki, majd a pilisi népfőiskola munkálkodása közismert. Mindkettő annyiban egyezik elsősorban egymással, hogy mindegyiknek egy-egy, a hivatása elérhető legmagasabb fokán álló verbeli faluművelőnek másokat is lelkesítésre képes, lelkes munkássága képezi az alapját. Mindkettő a férfi felnőtt lakosságot mezőgazdálkodási irányban műveli; az utóbbi a hallgatók állandóságát az intenzív életű gazdakörökben és tanulmányi kirándulásokban tartja össze, a gazdatársadalom tartózkodó idegenkedését a hangadó idősebb és az agilis fiatalok előadókul való felkérésével győzte le, az összetartás ápolására időnként gazdaköri nyomtatott tagértésítőt ad, állat- és terménydíjazásokat, udvartisztasági versenyeket stb. rendez.

Tartós eredményekről még nem, csak tüneti eredményekről beszélhetünk ezen és hasonló örvendetes faluművelő munkánál, azonban a vezető kitartásán, ötletességén és leleményességén fordul meg a tartós eredmény.

Mindezek azonban nem mondhatók az országos falusi művelődési hiányok vonatkozásában egyébnek, mint dicséretes, útmutató úttörésnek. A faluművelés munkájában a rendszeresség és képzés biztató jelei, mint a váci egyházmegyei papság részvételével ez év nyarán Kecskeméten rendezett ilyen irányú továbbképző tanfolyam, már mutatkoznak, és az ilyen irányú propaganda, meggyőződésem szerint, *egységes* rendszert és irányt honosítana meg a faluművelés terén.

A faluművelés hivatalosan kötelező formáján kívül a felnőtt lakosság művelésében a lelkészeknek az oltár területén kívüli faluművelési, lelki felvilágosító munkája nagyon értékes ott, ahol az egyházi adózás rendezett és nem ékelődik a lelkész és hívei közé az egyházi adózás körüli áldatlan harc. Különösen értékes a rátermett gazdálkodó-kertész pap rendszeres faluművelési munkája.

Mint fentebb már rámutattam, míg a gyermekiclek fogékonyabb a gazdálkodási, háziipari, piaci termelési elméleti kérdéseknek gyakorlati alkalmazása és az ilyen irányú kísérletezés tekintetében, addig a falusi lakoságnak felnőtt része tisztán és kizárólag a bevált gyakorlat óvatos másolására hajlandó csupán. Az általam a községem területén először termelt és bevált tengerifajta néhány csőnek jogos vagy jogtalan úton való megszerzése útján, amint a nyárvégi foglyaszás alkalmával öt év múlva örömmel láttam, fél határunkból kiszorította az elkorcsosult tengerifajtákat, viszont éppen úgy tette tönkre a növénynemesítés iránti bizalmat a nemesített búza üzleti alapokon álló és hatóságilag támogatott propagandája.

A faluművelésben az annak hivatalos vezetéséhez állított és érzékkel rendelkező jegyző nagyban segítheti elő a faluművelés eredmé-

nyeit. Itt egyik községben a tarlónak közvetlen az aratás utáni leszántása, az ú. n. tarlóhántás ismeretlen fogalom volt. Midőn a földbirtok-reform előtt közvetlenül a falu lakosai a szomszédos uradalomból több 100 holdas részt nyertek haszonbérletül: a haszonbéri szerződést készítő jegyző, bár a bérbeadó arra nem fektetett súlyt, a tarlóhántásnak az év augusztus 15-ig való teljesítését kötelezően írta elő a szerződés feltételei között. Mindössze két éven át kellett a bérlőket a bérbeadó nevének felhasználásával nógatni, ezen két éven túl már nemcsak a bérletükön, hanem a saját tulajdonukban is teljesítettek, öt év múlva pedig nem akadt az egész határban hántatlan tarló.

A faluművelés körében a gyakorlati bemutatási lehetőségek nagyon korlátozottak, annak irányai ma még ötletszerűek és kizárólag a faluművelő önművelésén fejlődött egyéni lelki adottságain nyugszanak. Intézményesítésének akadályai elsősorban anyagiak, de másodsorban a szellemi téren mutatkozó akadályoktól sem szabad eltekintenuk. Az anyagiak tekintetében már a faluművelő tanítóknál rámutattam azokra, ez áll nagyban a pap tekintetében is. A jegyzőnél inkább a napról-napra fokozódó irodaasztalhoz-kötöttség a legyőzhetetlennek látszó akadály, ugyanez főleg a faluművelés személyi és dologi terheit viselni hivatott községi háztartások tekintetében szembeeszkő. A község háztartások szanalása jogcímén sok új, súlyos, 1926-ig kizárólag állami terhet képező és állami feladat ellátását szolgáló közigazgatási teher súlyosodott a községekre, és a faluművelés céljára az adóalap $y_2\%$ -a, vagyis egy 4.700 lelkes községben 100 pengő jut, mellyel nemcsak a faluművelő munkáját díjazni nem lehet, — pedig minden túlmunkát máshol is díjaznak, az természetes is, — de a tömeggel való foglalkozáshoz még megfelelő helyiséget világítani és fűteni sem lehet, nemhogy a legszükségesebb segédeszközöket beszerezni lehetne; így rendszeres művelői munkáról beszélni sem lehet. Első helyen kellett volna említenem művelésre reászoruló falusi lakosságunk leküzdhetetlennek látszó szegénységét, mely a lelkét lenyűgözi, apatikussá teszi és a művelésre való minden hajlandóságot kiöl belőle. Megadja magát sorsának és ott ahol mindennapi kenyérre valót, továbbá a gyerek kötelező iskoláztatásához legszükségesebbet sem bírja előteremteni, csak természetes, hogy még a legnagyobb előnyt jelentő legkisebb befektetésre sem tud áldozni. Ez valójában egy önmagába visszatérő kör, melyből nem lát a letört falusi ember kiutat. Ebből a nehéz helyzetből tehetetlenül és az elérés minden reménye nélkül nézi — magát sorsának megadva — a falusi nép nagy tömege a faluművelő által felrajzolt lehetőségeket és annak jóindulatú munkáját, s így a legtöbb esetben, a maga szemszögéből, a felvetett gondolat latolgotását is felesleges agymunkának tartja.

A falu vékonyabb rétege, mely sorsába beletörödni nem tud, úgy érzi, hogy a faluval nincs mit vesztenie: kevés jószágát és ingatlanjuttalékát eladva beszivárogo a városba, különösen az a része, mely már ott vagy dolgozott, vagy rokoni szálak fűzik az ottani munkavállalás reményéhez. Ez a városba tódulás feltartóztatlanul tart napjainkban is, különösen amely községben egy ipari üzem megszűnt, ott ez különösen szembeötlő. Ennek a megakadályozására csak mélyreható vál-

toztatások alkalmasak. Pedig az a városba tóduló réteg éppen a falusi szegényebb rétegnek az értelmesebb része, tehát ott a lélek számára nyát meghaladóan nagyobb veszteséget jelent; ebben a rétegben van élniakarás, nem tud sorsába beletörődni, a boldogulásért nem riad vissza a küzdelemtől. Visszahozni már nehezebb, sokszor lehetetlen, pedig a város nemhogy nyerne vele, hanem egyenesen tehetélt jelent számára. Viszont a mai faluban megtartani a földművelés mai lehetőségeivel, aminek feltétele bizonyos anyagiakkal való rendelkezési képesség, szinte lehetetlen.

A faluművelés legfőbb szellemi akadályai közt az intézményes továbbképzés hiányára reámutatva: a faluműveléssel foglalkozókkal is állandósított nyári tanfolyamokon kell foglalkozni. Példát adó munkát fejt ki Pest megye ebben a tekintetben, mely mintegy nyolc éve rendezi a tanítók, tanárok, papok, jegyzők, orvosok, a falu intelligens vezetői részére nyári továbbképző tanfolyamait, ahol a falu művelőjét lelkiileg megerősíti, lelkesedését fenntartva, ismereteit állandóan felfrissíti, új módszerekkel ismerteti meg, az újonnan felvetődött problémákkal szembenézve azok egységes és legjobban bevált mód szerinti megoldását elősegíti. Pest megye faluművelési tevékenysége körében alakult ki a faluművelési módszer azon alaptétele, hogy annak a faluval szemben észrevétlenül kell hatnia, minden reklámot kerülnie kell, szórakoztatás jellegével kell bírnia, mert a szórakoztatással előidézett lehiggadt, szinte önfelelt lelkiállapot legalkalmasabb a gondolatokat keltő komoly tanítások hatásossága tekintetében.

A falusi népművelés eszközei között a népkönyvtárakról kell még megemlékeznünk. Ott ahol jó és gondosan kezelt könyvtár van és a könyvtár heti 2—3 alkalommal biztosan felkereshető, a könyvtárórát betartják és könyvtár felfrissítése biztosítva van: csodálatos forgalmat lehet elérni. Itt újból csak az anyagiakon múlik nagyrészt a könyvtáros állandósága, s munkája némi, de állandó anyagi dotálásán és könyvtári új beszerzések lehetőségén. Nem díjazott könyvtáros néhány évi rendetlen kezelése nyomán elpusztul a könyvtár is, a künn maradt könyvek beszedése azután lehetetlen.

Forgalom szempontjából a legelőnyösebb a falun található levante-, gazdaköri, gazdasági, ismétlőiskolai könyvtárak összevonása és egységes kezelése. Egy 2.500 lelkes földművelő község 600 kötetes könyvtárából a téli időszakban a 60 drb ifjúsági könyv, a 40 drb történelmi tárgyú könyv állandóan kézben volt, a 400 kötetes szépirodalmi résznek 60—70%-a és a 80 kötetes gazdasági rész 2—3%-a volt kézben. Nem volt ritka az, hogy egy művet öten kerestek, s különös volt az, hogy a falusi életet új nyomokon tárgyaló néhány könyvnek nem volt olvasója: az ú. n. verisztikus túlzó irányt jelentő, a falu és értelmisége hibáit rikítóan festő írások nem kellene a falunak. Viszont ki kell emelnem a falusi népkönyvtárak az ifjúsági könyvekbeli hiányai következtében a ponyva elképzeltetlen romboló hatásait.

Serdült bűnözőkkel való nem hivatalos nyomozómunka közben megdöbbenünk, ha az ú. n. „sárga“ könyvek detektív-, bűnügyi történetei hatását, melyek a 13—18 évesek között féltett kincsképpen kézről-kézre járnak, megfigyeljük. Az ilyen esetekben a bűnözés módját

minden esetben ezekből a könyvekből tanulják és a könyvet vagy összeadott fillérekből közösen veszik, vagy kölcsönkapják. Egész olvasóközösségek alakulnak ki, ezek olvasása nyomán jönnek létre bűnözésre szövetkezett társaságok, melyeknek hurokra került tagjai megdöbbentő egyöntetűséggel adják elő közösen kiagyalt megállapodásaikat: miképpen lehet riasztópisztollyal zavart kelteni, ablaküveget zöreij nélkül betörni, lopott aranytárgyakat tört aranyul értékesíteni és mindmennyi betörőfogást oly átszellemült meggyőződéssel adnak elő ezek a fiatalok, hogy akkor döbbenünk rá, mennyire kellene, hogy falusi népkönyvtárainkkal ellensúlyozzuk a törekvéseket. Ezek az esetek iránymutatók, s a falusi népkönyvtárak kérdésében sürgős tennivalóra ösztönöznek: többévi részletekre elosztva, de azonnal el kell látni a falvakat bőségesen ifjúsági könyvekkel.

A könyvtárak forgalmi statisztikája mutatja meg a falusi könyvtárak helyes berendezési irányát. A faluművelés részére biztos bázist teremtenénk, ha az olvasási kedvet teljes népkönyvtárral tudnánk kielégíteni és népünket a politizálástól visszatartva olvasmányai útján egymásközi érintkezéshez témákkal látnánk el. A falusi ember hálás olvasó, az olvasott anyagba beéli magát, a történeteket átéli és azokat beszélgetése közben, mint élményeit, továbbadja, így önkéntelenül csinál a könyvnek reklámot.

Amint láttuk, a faluművelés sokfelé ágazó összetett tevékenység, annak eredményessége sok egybeható tényező összehangzó munkálkodásától függ, sok-sok tényező jelenléteict feltételezi. Első feltétele azonban az anyagi, mely nélkül beszélhetünk és fecseghetünk, de nem várhatunk eredményes faluművelést.

V. FÖRHÉNCZ SÁNDOR